

7. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».
8. Закон України «Про відходи».
9. Закон України «Про охорону земель».
10. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».
11. Положення про Державну екологічну інспекцію в областях, містах Києві та Севастополі, затверджене наказом Мінприроди України від 19.12.2006 № 548.
12. Екологічне право України. Академічний курс : підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2008.
13. Лист Вищого господарського суду України від 01.01.2009 «Про результати вивчення та узагальнення судової практики вирішення господарськими судами спорів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища».
14. Постанова Вищого господарського суду України від 22.02.2012 у справі № 5023/5714/11.
15. Постанова Вищого господарського суду України від 18.12.2007 у справі № 41/214.

УДК 346.91:368.013

Ю. А. Дмитрієва,

кандидат юридичних наук,

начальник відділу вивчення та узагальнення судової практики,

О. В. Гонтар,

помічник судді Вищого господарського суду України

ПРАКТИКА ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ СТРАХУВАННЯМ

У статті, що є результатом узагальнення судової практики Вищого господарського суду України в сфері правовідносин страхування, акцентовано увагу на судових спорах, пов'язаних з регресними вимогами страховиків за договорами добровільного майнового страхування транспортних засобів до страховиків за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Висвітлене питання визначення осіб, до яких можуть бути пред'явлені вимоги, так само як і визначення моменту виникнення права на судовий захист. Крім того, приділено увагу особливостям доказування у господарському процесі вини особи, якою завдано збитків.

Ключові слова: *договір страхування, регресні вимоги, відшкодування збитків.*

Страхування за своєю суттю є універсальним засобом захисту від фінансових втрат, а відтак і одним з важливих факторів, що уможливорює впевненість планування господарської діяльності суб'єктами господарювання. Незважаючи на багатомісову іс-

торію даного інституту, правозастосування у сфері страхування досі є неоднорідним та викликає численні проблеми, що підтверджується, зокрема, практикою господарського судочинства в Україні. Найкращим доказом цьому може бути статистика, що

свідчить про скасування Вищим господарським судом України за наслідками касаційного перегляду 20% судових актів у справах зі спорів, пов'язаних із страхуванням, більшість з яких направлена на новий розгляд. Постає запитання: які норми матеріального та процесуального права неоднаково застосовуються господарськими судами під час розгляду та вирішення справ цієї категорії?

Перш за все слід зазначити, що найпоширенішими за період 2010–2012 років у цій категорії були спори у справах, пов'язаних з майновим страхуванням та страхуванням відповідальності. Враховуючи обмеженість обсягу даної статті, вважаємо за необхідне зупинитись на аналізі проблемних питань, що виникають при розгляді справ про стягнення страхового відшкодування в порядку регресу, позивачами в яких є страховики, які виплатили страхове відшкодування за договором добровільного майнового страхування транспортного засобу, а відповідачами – страховики за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Застосуванню до цих правовідносин підлягають норми Цивільного кодексу України [1], Закону України «Про страхування» [2] та Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [3].

За визначенням, що містить ст. 1 Закону України «Про страхування», страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Стаття 979 ЦК України визначає, що за договором страхування одна сторона (стра-

ховик) зобов'язується у разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору.

Згідно зі ст. 993 ЦК України, ст. 27 Закону України «Про страхування» до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, у межах фактичних витрат переходить право вимоги, яке страхувальник або інша особа, що одержала страхове відшкодування, має до особи, відповідальної за завдані збитки.

Ці норми кореспондуються з нормами ч. 1 ст. 1191 ЦК України, якими передбачено, що особа, яка відшкодувала шкоду, завдану іншою особою, має право зворотної вимоги (регресу) до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1188 ЦК України шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки одній особі з вини іншої особи, відшкодовується винною особою.

Незважаючи на чіткість правового регулювання, виявилось досить проблемним питання переходу до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, права вимоги до особи, відповідальної за завдані збитки, у разі заподіяння шкоди внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.

По-перше, неоднозначно трактується питання визначення особи, до якої може бути пред'явлено вимогу, тобто особи, яка є відповідальною за завдані збиток. Практика показує, що дане є наслідком неправильного застосування судами вимог Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів».

Так, під час перегляду в апеляційному порядку рішення господарського суду Миколаївської області у справі № 16/239/09¹, Одесь-

¹ Тут і надалі судова практика за даними Єдиного державного реєстру судових рішень: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

ким апеляційним господарським судом зазначено таке.

Відповідно до приписів ст. 27 Закону України «Про страхування» відповідальною за заподіяний страхувальнику позивача збиток особою є страхувальник за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Дане підтверджується тим, що саме цю особу в судовому порядку визнано винною у пошкодженні транспортного засобу. Позивач, у свою чергу, виконуючи саме свої договірні зобов'язання за договором майнового страхування, виплатив страхувальнику страхове відшкодування, що підтверджується матеріалами справи. Таким чином, до позивача перейшло право вимоги стягнення суми виплаченого страхового відшкодування безпосередньо до винної особи.

Суд апеляційної інстанції зазначив про те, що відповідно до приписів ст. 511 ЦК України, у випадках, встановлених договором, зобов'язання може породжувати для третьої особи права щодо боржника та/або кредитора. З наявного в матеріалах справи полісу обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, який діяв на час зіткнення транспортних засобів, видно, що страховик і страхувальник визначили під страховим випадком подію, внаслідок якої заподіяно шкоду третім особам під час дорожньо-транспортної пригоди і внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність страхувальника. Відтак, в розумінні ст. 511 ЦК України, третьою особою може виступати саме потерпіла особа, в даному випадку страхувальник позивача.

Суд також послався на приписи ст. 5 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», згідно з якими законодавець безпосередньо визначив об'єкт обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, а саме: майнові інтереси, пов'язані саме з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу.

Аналогічна правова позиція висловлена під час розгляду справи № 24/291/10 господарським судом Запорізької області.

Загальний висновок судів у вказаних та багатьох подібних справах зводиться до того, що Законом України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» не передбачено права регресної вимоги страховика, що здійснив страхову виплату за договором добровільного страхування, до страховика за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Однак Вищим господарським судом України під час перегляду в касаційному порядку судових актів у наведених справах вказано на хибність таких висновків.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» при настанні страхового випадку страховик відповідно до лімітів відповідальності страховика відшкодовує у встановленому цим Законом порядку оцінену шкоду, яка була заподіяна у результаті дорожньо-транспортної пригоди життю, здоров'ю, майну третьої особи.

Тобто внаслідок укладення договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів страховик в межах страхової суми несе відповідальність за шкоду, завдану застрахованою ним особою, і стає відповідальною особою. Такий страховик бере на себе всю відповідальність за свого страхувальника, що виникає внаслідок заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки.

Статтею 32 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів» передбачений вичерпний перелік випадків, коли страховик відповідно до цього Закону відмовляє у відшкодуванні завданої шкоди.

Пунктом 37.4 ст. 37 цього Закону передбачено право страховика за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власника транспортного засобу в разі настання страхового випадку здійснювати виплату страхового відшкодування без-

посередньо потерпілим або погодженим з ними підприємствам, установам та організаціям, що надають послуги, пов'язані з відшкодуванням збитків.

Таким чином, до позивачів у вказаних справах як до страховиків, які виплатили страхове відшкодування за договором добровільного страхування наземного транспортного засобу, переходить право вимоги, яке потерпіла особа мала до відповідача (страховика за договором обов'язкового страхування) як особи, відповідальної за завдані збитки.

При цьому слід звернути увагу на те, що таке право обґрунтовується саме нормами ст. 27 Закону України «Про страхування». Положення пп. 38.1.1 п. 38.1 ст. 38 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» також передбачає право подання регресного позову. Втім ці норми стосуються прав страховиків за договорами обов'язкового страхування, які після виплати страхового відшкодування можуть подати регресний позов до страховальника або водія забезпеченого транспортного засобу, який спричинив дорожньо-транспортну пригоду. Застосування цих норм до страховиків за договорами майнового страхування як обґрунтування задоволення позовних вимог про стягнення в порядку регресу виплаченого страхового відшкодування є безпідставним. Однак наведене здебільшого залишається поза увагою господарських судів.

Важливим є також питання визначення вини особи, що заподіяла шкоду, як необхідної підстави для здійснення виплати страхового відшкодування потерпілим особам.

З огляду на приписи ст. 1188 ЦК України, вирішуючи спір, пов'язаний з відшкодуванням шкоди, завданої взаємодією кількох джерел підвищеної небезпеки, зокрема зіткненням транспортних засобів, слід виходити з того, що у цьому випадку шкода відшкодовується на загальних підставах, тобто з урахуванням принципу вини.

Статтею 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4] передбаче-

но, що постанови у справах про адміністративні правопорушення, у тому числі щодо порушень правил дорожнього руху, приймаються районними судами. Відповідно, преюдиційне значення для господарського суду відповідно до ст. 35 ГПК України [5] будуть мати вирок суду з кримінальної справи або постанова суду щодо розгляду справи про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, щодо факту настання певної події та особи, яка спричинила її виникнення.

Отже, рішення господарського суду не може обґрунтовуватись тільки довідкою органу ДАІ МВС України або постановою про відмову у порушенні кримінальної справи.

Відповідно, за недоведеності належними та допустимими доказами протиправної поведінки і вини водія у вчиненні адміністративного правопорушення у вигляді порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, неможливо встановити вину цієї особи у вчиненні ДТП, протиправності її поведінки, причинного зв'язку між шкодою та протиправною поведінкою. В таких ситуаціях немає підстав для застосування деліктної відповідальності.

Крім того, тривалий час спірним залишалося питання моменту виникнення права на судовий захист.

Нормами ст. 33 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» передбачено обов'язок учасників дорожньо-транспортної пригоди щодо вжиття заходів для невідкладного, але не пізніше трьох робочих днів, повідомлення страховика, з яким було укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності про настання дорожньо-транспортної пригоди. Пунктом 37.1 ст. 37 цього Закону визначено, що виплата страхового відшкодування здійснюється протягом одного місяця з дня отримання страховиком визначених у ст. 35 цього Закону документів або в строки та в обсягах, визначених рішенням суду. Згідно з п. 35.1 ст. 35 Закону для отримання страхового відшкодування особа,

яка має право на відшкодування, подає страховику відповідну заяву.

Частиною 2 ст. 530 ЦК України унормовано, що, якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає із договору або актів цивільного законодавства.

У разі відсутності доказів дотримання позивачем визначеної Законом процедури господарські суди були схильні відмовляти у позові, оскільки на момент звернення з позовом строк оплати не настав, а відтак у позивача немає порушеного або оспорюваного відповідачем права, яке може бути захищене в судовому порядку.

Втім на сьогодні такий спір щодо різного правозастосування слід вважати завершеним з огляду на вимоги ст. 111²⁸ ГПК України та постанову Верховного Суду України від 28.08.2012 р. у справі № 23/279. Так, Верховним Судом України висловлено правову позицію, згідно з якою страховик отримує право вимоги потерпілої особи після виплати останній страхового відшкодування та не зобов'язаний звертатися безпосередньо до особи, відповідальної за заподіяний збиток, або до особи, у якої застраховано її цивільно-правову відповідальність, з вимогою про виплату матеріального відшкодування. При цьому страховик може реалізувати своє право шляхом подачі позову до суду.

Вказаного висновку Верховний Суд України дійшов з урахуванням рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. у справі № 15-рп/2002, відповідно до якого кожна особа має право вільно обирати незаборонений законом спосіб захисту прав і свобод, у тому числі й судовий. Можливість судового захисту не може бути поставлена законом, іншими нормативно-правовими актами у залежність від використання суб'єктом правовідносин інших засобів правового захисту. Держава може стимулювати вирішення правових спорів у межах досудових

процедур, однак їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує такого захисту.

Отже, нарешті встановивши особу, відповідальну за завдані збитки, а також момент, з якого особа має право подати регресний позов, постає інше питання, а саме обсягу прав, що переходять до особи, яка відшкодувала шкоду потерпілій особі, тобто *розміру регресних вимог*.

В силу норм п. 22.1 ст. 23, ст. 29 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» при настанні страхового випадку страховик відповідно до лімітів відповідальності страховика відшкодовує у встановленому цим Законом порядку оцінену шкоду, яка була заподіяна у результаті дорожньо-транспортної пригоди, зокрема, майну третьої особи (транспортному засобу).

При цьому слід враховувати, що з огляду на норми п. 2.11 розд. 2 Ліцензійних умов провадження страхової діяльності (розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 р. № 40) [6] та статті 1, 2 Закону України «Про страхування» страхова компанія не має права здійснювати іншу діяльність, окрім страхової, в тому числі самостійно здійснювати розрахунок вартості відновлювального ремонту транспортного засобу. Відтак розмір шкоди, заподіяної транспортному засобу потерпілої особи в результаті дорожньо-транспортної пригоди, має бути визначений відповідним суб'єктом згідно із Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [7] та із застосуванням Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів (наказ ФДМУ та Мін'юсту України від 24.11.2003 р. № 142/5/2092) [8].

Як уже зазначалось вище, в силу ст. 993 ЦК України, ст. 27 Закону України «Про страхування» до страховика, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, у межах фактичних витрат переходить право вимоги, яке страховальник або інша особа, що одержала стра-

хове відшкодування, має до особи, відповідальної за завдані збитки. Тобто лише за наявності доказів фактичної виплати страхового відшкодування потерпілій особі страховик може розраховувати на задоволення регресних вимог до страховика за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів.

Крім того, необхідно мати на увазі, що витрати за проведення автотоварознавчого дослідження, з огляду на вимоги ст. 9 Закону України «Про страхування» та ст. 29 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», не входять до суми страхового відшкодування. У зв'язку з цим страховик, який виплатив страхове відшкодування за договором добровільного майнового страхування, не може заявляти вимоги щодо стягнення зазначених витрат за рахунок страховика, який здійснив страхування цивільно-правової відповідальності власника наземного транспортного засобу.

Практика розгляду господарськими судами спорів даної категорії свідчить також про неврахування позивачами норм ч. 18 ст. 9 Закону України «Про страхування», якою закріплено визначення поняття «франшиза», а також норм ст. 12 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», якими передбачено особливості застосування франшизи в межах договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Так, при зверненні до страховика, який здійснив обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності, з регресною вимогою про відшкодування шкоди, завданої майну потерпілої особи, сума страхового відшкодування має обов'язково зменшуватись на суму франшизи, встановленої в договорі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власника наземного транспортного засобу.

Необхідно також звернути увагу на те, що у разі завдання шкоди, яка перевищує обов'язковий ліміт відповідальності страховика

за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, особою, відповідальною за завдані збитки, є не лише страховик, який здійснив страхування цивільно-правової відповідальності в межах, передбачених полісом обов'язкового страхування цивільної відповідальності, а й особа, яка завдала шкоди. Це правило є імперативним в силу вимог ст. 1194 ЦК України.

Під час розгляду справ у даній категорії спорів необхідно враховувати, що ліміт відповідальності за шкоду, заподіяну майну потерпілого, а також франшиза, на яку зменшується страхове відшкодування, встановлюються в полісі обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власника наземного транспортного засобу. Відсутність у матеріалах справи даного полісу унеможливує встановлення розміру страхового відшкодування, яке підлягає виплаті. Наслідком цього є відмова в задоволенні позовних вимог до страховика, який здійснив обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності, з підстав недоведеності.

Страховиками, які здійснили виплату страхового відшкодування потерпілій особі, також заявляються вимоги про *стягнення сум інфляційних втрат, 3% річних та пені за прострочення виплати страхового відшкодування*. Однак практика застосування господарськими судами норм статей 549, 625, 992 ЦК України та п. 37.2 ст. 37 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» є неоднорідною.

Так, існує позиція, згідно з якою до страховика, який здійснив виплату страхового відшкодування за договором добровільного майнового страхування, переходить право зворотної вимоги до страховика за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів *лише* у межах фактичних витрат, тобто без права на розширення вказаних меж шляхом додаткового нарахування інфляційних втрат та відсотків річних.

Така позиція обґрунтовується приписами ст. 993 ЦК України та ст. 27 Закону України «Про страхування» та тезою, що чинне законодавство не передбачає відшкодування шкоди в порядку регресу у більшому розмірі. Прихильники цієї позиції (наприклад, Київський апеляційний господарський суд при перегляді рішення господарського суду міста Києва у справі № 48/144) також зазначають про те, що ст. 625 ЦК України передбачена відповідальність за порушення грошових зобов'язань, яких між сторонами у справах за регресними позовами не існує, що виключає можливість стягнення інфляційних втрат та 3% річних.

Однак існує й інший погляд на застосування цих норм законодавства, що ґрунтується на такому.

Відповідно до ст. 509 ЦК України зобов'язання виникають з підстав, встановлених ст. 11 цього Кодексу, зокрема із завдання майнової шкоди. Особа, яка відшкодувала шкоду, завдану іншою особою, має право зворотної вимоги (регресу) до винної особи у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інший розмір не встановлений законом. Способи відшкодування шкоди згідно зі ст. 1192 ЦК України обирає потерпілий. У цьому випадку шкода відшкодовується у грошовому виразі.

Таким чином, зобов'язання страховиків у вигляді здійснення страхової виплати у разі настання страхового випадку є грошовим, і в разі прострочення його виконання, як наслідок, настає відповідальність, передбачена ч. 2 ст. 625 ЦК України у вигляді сплати боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3% річних від простроченої суми.

Положення ч. 2 ст. 625 ЦК України щодо стягнення інфляційних втрат та 3% річних, нарахованих на суму страхового відшкодування, що підлягає виплаті позивачу в порядку регресу, застосовуються в разі порушення як договірних так і позадоговірних грошових зобов'язань, в тому числі і до зобов'язань з відшкодування шкоди в порядку регресу, незалежно від підстав їх виникнення,

визначених ст. 11 ЦК України (наприклад, постанова Вищого господарського суду України від 15.11.2011 р. у справі № 44/157 господарського суду міста Києва; постанова Вищого господарського суду України від 10.03.2011 р. у справі № 47/378 господарського суду міста Києва; постанова Вищого господарського суду України від 16.08.2011 р. у справі № 35-26/149-10-3543 господарського суду Одеської області).

На нашу думку, слід підтримати саме другу позицію, оскільки проценти річних та інфляційні втрати входять до складу грошового зобов'язання і виступають способом захисту майнового права та інтересу, який полягає у відшкодуванні матеріальних витрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процентів й отриманні компенсації (плати) від боржника за користування отриманими ним грошовими коштами, належними до сплати кредиторів, а тому ці кошти нараховуються незалежно від вини боржника. При цьому грошове зобов'язання в такому випадку слід розглядати як спосіб виконання зобов'язання з відшкодування шкоди.

Що ж до наявності чи відсутності підстав для стягнення за регресними позовами зі страховиків за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності пені за кожен день прострочення виплати страхового відшкодування, то на сьогодні це питання є остаточно вирішеним Верховним Судом України.

Так, зазначені вище вимоги обґрунтовуються позивачами не лише загальними нормами ст. 549 ЦК України, а й спеціальними нормами Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів» (ст. 37 у редакції, чинній до внесення змін Законом України від 17.02.2011 р. № 3045-VI, та ст. 36 у редакції, чинній на сьогодні).

26.09.2012 р. Верховним Судом України прийнято постанову у справі № 4/17-3520-2011, в якій сформульовано обов'язкову для всіх судів України правову

позицію стосовно застосування норм Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів». За висновком Верховного Суду України зазначені спеціальні норми регулюють відносини страховика і страхувальника за договором страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, а страховик, який виплатив страхове відшкодування за договором добровільного майнового страхування та звертається з регресними вимогами, не є суб'єктом цього договору, що виключає можливість стягнення на його користь пені.

Таким чином, розглянуто всі спірні питання, що виникають у справах зі спорів про стягнення в порядку регресу компенсації здійснених за договорами добровільного майнового страхування виплат. Насамкінець варто звернути увагу на те, в межах якого строку особа, що бажає захистити своє цивільне право або інтерес шляхом подання зазначеного позову, може звернутись до суду. Іншими словами, розглянемо питання *позовної давності* у даних спорах.

Як зазначалося нами вище, страховик за договором добровільного майнового страхування після виплати страхового відшкодування отримує право зворотної вимоги до особи, відповідальної за завдану шкоду.

Частиною 6 ст. 261 ЦК України передбачено, що за регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання. За таких обставин саме з моменту виконання позивачем свого зобов'язання за договором добровільного страхування, а не з моменту настання страхового випадку, у нього виникає право подати регресний позов до суду. Ця позиція викладена і в постанові Верховного Суду України від 27.03.2012 р. у справі № 58/168 (3-20гс12).

У судовій практиці також виникають питання стосовно переривання строку позовної давності за регресними вимогами страховиків, які виплатили страхове відшкодування, до особи, відповідальної за завдані збитки.

Відповідно до частин 2, 3 ст. 264 ЦК України позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач. Після переривання перебіг позовної давності починається заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується.

Виходячи з системного аналізу змісту статей 993, 1191, 1194 ЦК України страховик (відповідач у даних справах), у якого винна особа застрахувала свою цивільну відповідальність, є одним із кількох боржників, пред'явлення позову до кожного з яких є правом вибору страховика (позивача), який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування.

За таких обставин у зв'язку з пред'явленням у порядку регресу цивільного позову до фізичних осіб, винних у спричиненні шкоди, перебіг позовної давності переривається. При цьому не слід ототожнювати відмову в позові за наслідками вирішення спору по суті та залишення позову без розгляду, яке в силу ч. 1 ст. 265 ЦК України не зупиняє перебігу позовної давності (постанова Вищого господарського суду України від 20.12.2011 р. у справі № 18/5009/4120/11 господарського суду Запорізької області).

Водночас приписи ст. 264 ЦК України застосовуються лише у випадку пред'явлення позову до одного із кількох боржників не до будь-якого суду, а лише до компетентного суду. Крім того, з пред'явленням позову в установленому порядку до одного з кількох боржників переривається перебіг позовної давності щодо вимог до цього боржника. Так само, коли пред'явлено позов щодо частини вимоги (боргу), право на яку має позивач, перебіг позовної давності щодо цієї частини вимоги переривається і починає спливати заново. Що ж до вимог до інших боржників або частини боргу, які не охоплюються пред'явленим позовом, то позовна давність щодо них не переривається.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
2. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
3. Закон України «Про обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 1 липня 2004 року № 1961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 1. – Ст. 1.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122. – (Додаток).
5. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
6. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження ліцензійних умов провадження страхової діяльності» від 28 серпня 2003 року № 40 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 038. – Ст. 2047.
7. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 року № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 251.
8. Наказ Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України «Про затвердження Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів» від 24 листопада 2003 року № 142/5/2092 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 49. – Ст. 2579.

Дмитрієва Ю. А., Гонтарь А. В. В статті, ставшій результатом обобщення судової практики Вищого господарського суду України в сфері правоотношений страхування, сделан акцент на судебных спорах, связанных с регрессными требованиями страховщиков по договорам добровольного имущественного страхования транспортного средства к страховщикам по договорам обязательного страхования гражданской ответственности собственников наземных транспортных средств. Раскрыт вопрос определения лица, к которому может быть предъявлено требование, равно как и определения момента возникновения права на судебную защиту. Кроме того, уделено внимание особенностям доказывания в хозяйственном процессе вины лица, причинившего ущерб.

Ключевые слова: *договор страхования, регрессные требования, возмещение убытков.*

Dmitrieva J. A., Hontar A. V. The present article, being a result of the analysis of the Supreme Economic Court of Ukraine judicial practice in the sphere of insurance, deals mainly with the recourse actions of insurers under voluntary property insurance contracts against insurers under compulsory civil liability insurance contracts. Further we discuss the problem of defining the person responsible for the damage, as well as defining the moment at which access to court can be seen as an option for rights protection. The peculiarities of the proof of guilt in insurance cases submitted to the economic court are also scrutinized.

Key words: *insurance contract, recourse actions, reparation of damages.*